

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aktif Vatandaşlık Öz Yeterliliklerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Ege Bölgesi Örneği)*

Şevket Süvari¹ Zafer Tangülü²

Öz

Bu araştırmanın amacı, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterliliklerinin ne düzeyde olduğunu tespit etmektir. Bu doğrultuda cinsiyet, öğrenim görmekte olduğu üniversite, sivil toplum kuruluşlarına üyelik durumu ve siyasi gündemi takip etme durumu değişkenlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Nicel araştırma yöntemlerinin bir çeşidi olan anlık tarama modeli ile araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini 2019-2020 Eğitim-Öğretim yılı Ege bölgesindeki devlet üniversitelerinde Sosyal Bilgiler öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmaya Ege bölgesinde yer alan 9 devlet üniversitesinde öğrenim gören 749 Sosyal Bilgiler öğretmen adayı katılım sağlamıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak aktif yurttaşlık öz yeterlilik ölçeği ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmada genel itibarıyla Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterlilikleri yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre adayların cinsiyet, sivil toplum kuruluşlarına üyelik durumu, siyasi gündemi takip etme durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği; öğrenim görmekte olduğu üniversite değişkenine göre ise anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Aktif vatandaşlık, Öz yeterlilik, Sosyal bilgiler eğitimi, Öğretmen yetiştirme

Abstract

In this research, it is aimed to determine the level of active citizenship self-efficacy of Social Studies teacher candidates and to examine them according to the variables of gender, the university they are studying, their membership to non-governmental organizations, and their status of following the political agenda. The research was carried out with the instant scanning model, which is a type of quantitative research methods. The universe of the study is the teacher candidates studying in the Social Studies teaching program at state universities in the Ege region in the 2019-2020 academic year. 749 Social Studies teacher candidates studying at nine state universities in the Ege region participated in the study. Active citizenship self-efficacy scale and personal information form were used as data collection tools in the research. In the study, active citizenship and self-efficacy of the Social Studies teacher candidates were analyzed by means of the data acquired from the variables of gender, membership in non-governmental organizations, and following the agenda.

Keywords: Active citizenship, Self-efficacy, Social studies education, Teacher training

*Bu çalışma Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Doç. Dr. Zafer Tangülü'nün danışmanlığında tamamlananan Şevket Süvari'nin Yüksek Lisans Tezi'nden üretilmiştir.

¹ Şevket Süvari, sevketsuvari.7@gmail.com

² Zafer Tangülü, Doç. Dr. , Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, zafertangulu@gmail.com

Giriş

Vatandaşlık kavramı, batı merkezli siyasal düşünce sisteminde geçmişten günümüze kadar önemini korumuştur. Zaman içerisinde her ne kadar çeşitli değişiklikler geçirdiyse de genel olarak vatandaşlık kavramı, hem kişisel haklar hem de belli bir topluluğa bağlılık düşüncesiyle yakından alakalıdır (Dauenhauer, 2001). Hukuki terminoloji bakımından vatandaşlık, birey ile devlet arasındaki bağ şeklinde tanımlanmaktadır (Özcan, 1985). Devlet, oluşturmuş olduğu yasalar yoluyla vatandaşın statüsünü devlet ile birey arasındaki karşılıklı hakları ve ödevleri belirlemektedir (Ünsal, 1998). Vatandaşların, haklarını bilerek onların geliştirilmesi için çaba göstermesi ve üzerine düşen görev sorumlulukların farkında olması gerekir. Aynı zamanda devletin hukuk, eşitlik, çoğulculuk, evrensel insan hakları ve özgürlüklerin bilincinde olarak onları doğru biçimde anlamlandırabilmesi beklenmektedir (Audiger, 2000).

Bir terim olarak aktif vatandaşlık, ilk defa Avrupa Komisyonu Lizbon Strateji Geliştirme Komisyonu tarafından rekabete dayalı “bilgi toplumu ve daha geniş ölçekli sosyal uyum” için kullanılmıştır. Bu bağlamda vatandaşların demokrasi ve eşitlik kavramını içselleştirerek içinde bulunduğu topluma aidiyet duygularını ve toplumda daha güçlü söz sahibi olarak kendilerini daha güçlü ifade edebilmeleri olarak nitelendirilmiştir (Hoskins, Hombres ve Campbell, 2008). Vatandaşlık kavramına “Aktif” kelimesi eklenerek vatandaşların katılımı vurgulanmıştır. Ayrıca katılım eylemi sadece siyasi yönden düşünülmeyle yerel, bölgesel, ulusal, uluslararası düzeylerde kültürel ve çevresel faaliyetleri içermektedir (Hoskins ve Mascherini, 2009). Putnam, (2004) aktif vatandaşlığın, sivil katılımın ve sosyal yapının şekillendirilmesinde büyük öneme sahip olduğunu belirtmektedir. Avrupa Konseyine göre aktif bir vatandaşın başlıca özellikleri arasında sosyal adaleti gözeterek eşitlikçi politikaları desteklemek, farklılıklara hoşgörü ile bakabilmek ve toplumun refahı lehine düzenlenen etkinliklere gönüllü olarak katılmak yer almaktadır. Ayrıca bireyin toplumdaki sosyal, ekonomik ve politik konulardaki almış olduğu kararların katılım süreci içerisinde anlamını bilmesi ve bu bilinç doğrultusunda toplumda etkililiğini gösterebilmesi aktif bir vatandaşın temel özellikleri arasında bulunmaktadır (Council of Europe, 2004). Fakat bireyin toplumda aktif olmasını engelleyen; artan sosyal eşitsizlik, aşırı tüketim, uzun çalışma saatleri gibi faktörler toplumsal soyutlanmaya yol açmaktayken düşük gelir seviyesi, yolsuzluk ve kötü yönetim birey üzerinde sosyal güveni azaltarak aktif vatandaşlık üzerinde olumsuz etkilere sahip olabilmektedir (European Commission's volonteurope, 2018).

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin pek çoğunda vatandaşlık bilgisi, eğitim programlarında yer almaktadır. Eğitim programlarının amacı her sınıf düzeyinde öğrencilere saptanan hedefler doğrultusunda gerekli bilgi, beceri ve değerleri kazandırarak bir üst eğitim öğretim kademesine hazırlamak ve toplum içinde aktif, üretken, nitelikli, iyi insan ve iyi vatandaş yetiştirmektir (Sağırılı,

2005). Bir ülkedeki siyasal rejimin ve toplum hayatının sağlıklı olarak sürdürülebilmesi okullarda verilen vatandaşlık eğitimi aracılığıyla amaçlanmaktadır (Güven, 2018). Sosyal Bilgiler dersinde vatandaşlık eğitimi önemini korumakta olup dersin genel hedefi etkili, aktif vatandaşlar yetiştirmektir. Bu amaca hizmet etmek için Sosyal Bilgiler dersi içinde doğrudan vatandaş yeterliliklerini geliştiren kazanımlar bulunmaktadır (Ersoy, 2016). Sosyal bilgiler ders programında yer alan bu kazanımlar hukukla ilgili konu ve kavramlarla ilişkilendirilerek haklar ve sorumluluklar temelinde aktif vatandaş yetiştirilmesi amaçlanmıştır (Gökdemir ve Polat, 2019). Ayrıca günümüzdeki mevcut küresel sorunların bilincinde olan ve bu sorunlara yönelik bilim ve teknolojiyi etkili bir biçimde kullanarak çözüm önerileri sunan aktif, katılımcı vatandaşlar yetiştirmek her geçen gün daha fazla önem kazanmaktadır (Yiğit,2017). Bireylerin 9- 13 yaş aralığında kazanacakları vatandaşlık bilgi, beceri, değerlerin yaşam boyu etkin bir şekilde kullanacağı varsayılmaktadır (Kara, Topkaya ve Şimşek, 2012). Bu bağlamda Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan aktif vatandaşlık yeterliliklerinin yeri yadsınamaz bir konumda olup bu yeterlilikleri öğrencilere kazandıracak olan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterliliklerini belirlemek araştırmanın çıkış noktası olmuştur. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının lisans ders programı incelendiğinde vatandaşlıkla ilişkili dersler teorik ve uygulamalı olarak verilmektedir. Her yarıyıldaki toplam 2 kredi ve teorik biçimde 2 saat verilen dersler; III. Yarıyıldaki Temel Hukuk dersi, IV. Yarıyıldaki Vatandaşlık Bilgisi dersi, V. İnsan Hakları ve Demokrasi dersi olarak okutulmaktayken yine toplam 2 kredi olarak 1 saat teorik 2 saat uygulamalı dersler V. Yarıyıldaki Topluma Hizmet Uygulamaları dersi VIII. Yarıyıldaki Sosyal Proje Geliştirme dersi mevcuttur. Bu dersler arasında Topluma Hizmet Dersi genel kültür dersi kapsamında yer almaktayken diğer geriye kalan 4 ders Sosyal Bilgiler öğretmenliği lisans programının alan dersi kapsamındadır (YÖK, 2007). Vatandaşlıkla ilişkili derslerin saatleri incelendiğinde toplam 12 saat olduğu görülmektedir. Ayrıca vatandaşlıkla ilişkili derslerin daha çok 2. ve 3. sınıf seviyelerinde toplandığı görülmektedir. Öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterliliklerini söz konusu derslerin her birinin etkilemesi düşünülmekteyken uygulamalı derslerin yapılandırıcı eğitimin doğası gereği daha fazla etkilemesi düşünülebilir. Ayrıca 2018 yılıyla birlikte değişikliğe gidilen öğretim programlarının ana gövdesini oluşturan Türkiye Yeterlilikleri Çerçevesince belirlenen sekiz anahtar yetkinlik bulunmaktadır. Yetkinlikler sadece öğretim programları için olmayıp hayat boyu öğrenme kapsamında her bireyin kazanması için tanımlanmıştır. Bu sekiz anahtar yetkinlik Avrupa Yeterlilikler Çerçevesince (AYÇ) uyumlu olarak ulusal yeterlilikler içeresindedir. Sekiz yetkinlikten biri olan “Sosyal ve Vatandaşlıkla İlgili Yetkinlikler” kişilerin medeni yaşama siyasal kavram, yapılarla ilişkin bilgiye ve demokratik olarak aktif katılım kararlılığını benimsemektedir (Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi [TYÇ], 2015). Bu bağlamda temel gayesi disiplinlerarası bir yaklaşımla

vatandaş yetiştiren Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık durumlarının incelenmesinin alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterliliklerinin ne düzeyde olduğunun tespit edilmesi ve cinsiyet, öğrenim görmekte olduğu üniversite, sivil toplum kuruluşlarına üyelik durumu ve siyasi gündemi takip etme durumu değişkenlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıda yer alan alt problemlere cevap aranmıştır.

1. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterlilik düzeyleri nasıldır?
2. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterlilikleri;
 - a) Cinsiyetlerine,
 - b) Öğrenim görmekte olduğu üniversiteye,
 - c) Sivil toplum kuruluşlarına (STK) üyelik durumuna,
 - f) Siyasi gündemi takip etme durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinin arasında yer alan anlık tarama modeli tercih edilmiştir. Anlık tarama araştırmaları büyük örneklemeler üzerinden belirli bir konu üzerinde grupların veya kişilerin ilgi, beceri, yetenek, tutum, görüş vb. özelliklerini betimlemektedir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018).

Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenin tamamına ulaşamayacağı düşünüldüğü basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile belirlenen çalışma grubu üzerinden araştırma yürütülmüştür. Bu doğrultuda 2019 – 2020 eğitim öğretim yılında Ege bölgesindeki devlet üniversitelerinde öğrenim görmekte olan 749 Sosyal Bilgiler öğretmen adayı araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Basit seçkisiz örnekleme, evrende yer alan tüm birimler içerisinde bir bireyin diğer bireylerin tercihini etkilemeden bağımsız ve eşit seçim olasılığına sahip örneklem türüdür (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018). YÖKATLAS üzerinden belirlenen Ege bölgesindeki Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programına sahip 9 devlet üniversitesinde (MSKÜ: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi n=114, AKÜ: Afyon Kocatepe Üniversitesi n=109, CBÜ: Manisa Celal Bayar Üniversitesi n=98, EÜ: Ege Üniversitesi n=85, DPÜ: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi n=84, DEÜ: Dokuz Eylül Üniversitesi n=78, UÜ: Uşak Üniversitesi n=74, PAÜ: Pamukkale Üniversitesi n= 54, ADÜ: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi n=53) yer alan 299 (%39.9) erkek, 450 (%60.1) kadın olmak üzere toplamda 749 Sosyal Bilgiler öğretmen adayı araştırmaya katılım sağlamıştır.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından oluşturulan bu formda Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterliliklerini etkilemesi düşünülen cinsiyet, öğrenim görmekte olduğu üniversite, sivil toplum kuruluşlarına üyelik durumu, siyasi gündemi takip etme durumu gibi demografik özelliklerine cevap aranan bağımsız değişkenlere yer verilen bir formdur.

Aktif Yurttaşlık Öz Yeterlilik Ölçeği: Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterliliklerini belirlemek amacıyla Arslan, Dil, Çetin ve Yazıcı, (2017) tarafından geliştirilmiş olan “Aktif Yurttaşlık Öz Yeterlilik Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek toplamda 18 maddeden oluşan beşli Likert tipli derecelendirme ölçeğidir. Bu derecelendirmeler Tamamen (5), Çoğunlukla (4), Ara sıra (3), Kısmen (2) ve Hiç (1) olmak şeklinde sınıflandırılmıştır. Arslan, Dil, Çetin ve Yazıcı, (2017) tarafından yapılan geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları sonucunda açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi elde edilen sonuçlar doğrultusunda geçerliliğini sağlamış olan aktif yurttaşlık öz yeterlilik ölçeği “Siyasi Okuryazarlık”, “Katılım” ve “Protesto ve Sorumluluk” olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin tümü için cronbach alfa güvenilirlik katsayısı $\alpha=0.90$ hesaplanmış olup siyasi okuryazarlık alt boyutu için $\alpha=0.84$ katılım alt boyutu için $\alpha=0.82$ protesto ve sorumluluk alt boyutu için $\alpha=0.86$ olarak güvenilirlik değerleri tespit edilmiştir. Araştırmacı tarafından aktif yurttaşlık öz yeterlilik ölçeği tekrar güvenilirlik testine tâbi tutulmuştur. Bu işlem sonucunda ölçeğin tümü için $\alpha=0.89$ iken sırasıyla siyasi okuryazarlık alt boyutu için $\alpha=0.87$ katılım alt boyutu için $\alpha=0.85$ protesto ve sorumluluk içinse $\alpha=0.81$ olduğu tespit edilmiştir.

İşlem

Araştırmada bulgular tespit edilmeden önce veri seti üzerinde parametrik veya parametrik olmayan analiz yöntemlerinden hangisi ile verilerin analiz edileceğini belirlemek için normallik testi uygulanmıştır. Normallik testinden elde edilen çarpıklık basıklık kat sayılarının -1 ile +1 arasında yer alan değerlerin normal dağıldığı dikkate alınmıştır (Hair, Hult, Ringle ve Sarstedt, 2016). Bu doğrultuda parametrik testler ile verilerin analizi gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubundan elde edilen veri seti frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma gibi betimsel istatistikler SPSS 21. Paket program ile çözümlenmiştir. Veri çözümleme işlemleri için parametrik analiz tekniklerinde yer alan iki alt grubu olan kategorik değişkenlerin analizinde kullanılan bağımsız gruplar t testi ve ikiden fazla alt grubu olan kategorik değişkenler için kullanılan tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) kullanılması kararlaştırılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonucunda anlamlı farklılığın tespit edildiği durumlarda farkın hangi grupların lehine olduğunu belirlemek amacıyla Post Hoc testlerinde yer alan Tukey testi kullanılmıştır.

Ayrıca Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterliliklerini düzeylerini belirlemek için ifadeler birden üçe kadar kodlanmış olup en düşük puan (1 puan) ile en yüksek puan (5 puan) arasında 3 eşit parçaya bölünmüştür. Bu ifadeler “Düşük” düzey için 1,00 – 2,33 arası alınan puanlar, “Orta” düzey için 2,34 – 3,67 arası alınan puanlar ve “Yüksek” düzey için 3,68 – 5,00 arası alınan puanlardan oluşmaktadır.

Bulgular

Araştırmada öncelikli olarak Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterlilik ve alt boyutlarının düzeylerinin ne düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aktif Vatandaşlık Öz Yeterlilik ve Alt Boyutlarının Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistikleri

	n	X	Ss	Minumum	Maximum	Düzye
Aktif Vatandaşlık Öz Yeterlilikleri	749	3.79	.625	1.00	5.00	Yüksek
Siyasi Okuryazarlık	749	3.64	.840	1.00	5.00	Orta
Katılım	749	3.75	.777	1.00	5.00	Yüksek
Protesto ve Sorumluluk	749	3.87	.705	1.00	5.00	Yüksek

Tablo 1 incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterlilik puan ortalamalarının yüksek düzeyde olduğu görülürken siyasi okuryazarlık alt boyutunda orta düzey, katılım alt boyutunda yüksek düzey protesto ve sorumluluk alt boyutunda yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bulgular doğrultusunda Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterlilikleri alt boyutları incelendiğinde en düşük seviyeye siyasi okuryazarlık alt boyutu sahipken en yüksek seviyeye ise protesto ve sorumluluk alt boyutunun sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aktif Vatandaşlık Öz Yeterlilikleri ve Alt Boyutlarına İlişkin Cinsiyet Değişkenine Göre Yapılan Bağımsız Gruplar t- Testi Sonuçları

	Cinsiyet	n	X	Ss	Sd	t	p
Aktif Vatandaşlık Öz Yeterlilikleri	Erkek	299	3.85	.619	747	2.21	.027
	Kadın	450	3.75	.627			
Siyasi Okuryazarlık	Erkek	299	3.93	.770	747	7.86	.000
	Kadın	450	3.45	.831			
Katılım	Erkek	299	3.71	.786	747	-1.28	.201
	Kadın	450	3.78	.770			
Protesto ve Sorumluluk	Erkek	299	3.89	.704	747	.697	.486
	Kadın	450	3.86	.707			

Tablo 2 incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterlilik puanlarına ilişkin cinsiyet değişkenine göre yapılan bağımsız gruplar t-testi sonucunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir [$t(747)=2.21, p<.05$]. Erkek öğretmen adaylarının puan (x) 3.85 tespit edilirken kadın öğretmen adaylarının ise puan (x) 3.75 tespit edilmiştir. Bu noktadan hareketle anlamlı farklılığın yönü erkek öğretmen adayları lehine olduğu söylenebilir. Alt boyutlardan elde edilen bulgular doğrultusunda siyasi okuryazarlık alt boyutunda anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir [$t(747)=7.86, p<.05$]. Katılım alt boyutunda [$t(747)=-1.28, p>.05$] anlamlı bir farklılık tespit edilmezken protesto ve sorumluluk alt boyutunda da anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir [$t(747)=.697, p>.05$].

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aktif Vatandaşlık Öz Yeterlilikleri ve Alt Boyutlarına İlişkin Öğrenim Görmekte Olduğu Üniversite Değişkenine Göre Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

	Üniversite	n	X	Ss	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Aktif Vatandaşlık Öz Yeterlilikleri	AKÜ	109	3.91	.559	Gruplar Arası	4.313	8	.539	1.384	.200	
	MSKÜ	114	3.85	.629	Gruplar İçi	288.357	740	.390			
	DPÜ	84	3.84	.673	Toplam	292.670					
	PAÜ	54	3.78	.569							
	CBÜ	98	3.77	.732							
	DEÜ	78	3.75	.612							
	ADÜ	53	3.71	.588							

	UÜ	74	3.71	.688						
	EÜ	85	3.67	.508						
	Toplam	749	3.79	.628						
Siyasi Okuryazarlık	MSKÜ	114	3.79	.812	Gruplar Arası	5.130	8	.641	.907	.510
	DPÜ	84	3.70	.770	Gruplar İçi	522.943	740	.707		
	AKÜ	109	3.67	.806	Toplam	528.073	748			
	DEÜ	78	3.63	1.01						
	EÜ	85	3.63	.735						
	CBÜ	98	3.61	.879						
	PAÜ	54	3.60	.861						
	UÜ	74	3.53	.834						
	ADÜ	53	3.50	.863						
	Toplam	749	3.64	.840						
Katılım	AKÜ	109	3.87	.776	Gruplar Arası	3.601	8	.450	.743	.654
	DPÜ	84	3.81	.825	Gruplar İçi	448.539	740	.606		
	CBÜ	98	3.79	.816	Toplam	452.140	748			
	MSKÜ	114	3.77	.772						
	UÜ	74	3.71	.821						
	ADÜ	53	3.70	.763						
	PAÜ	54	3.68	.702						
	EÜ	85	3.68	.703						
	DEÜ	78	3.67	.755						
	Toplam	749	3.75	.777						
Protesto ve Sorumluluk	AKÜ	109	4.04	.595	Gruplar Arası	7.178	8	.539	1.816	.071 1-4
	PAÜ	54	3.92	.678	Gruplar İçi	365.542	740	.390		
	MSKÜ	114	3.92	.715	Toplam	3.72.20	748			
	DPÜ	84	3.92	.767						
	DEÜ	78	3.85	.627						
	CBÜ	98	3.84	.769						
	ADÜ	53	3.81	.749						
	UÜ	74	3.79	.762						
	EÜ	58	3.69	.660						
	Toplam	749	3.78	.705						

1:AKÜ, 2:ADÜ, 3:DEÜ, 4:EÜ 5:DPÜ 6:CBÜ 7:MSKÜ, 8:PAÜ, 9:UÜ

Tablo 3 incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterlilik puanlarına ilişkin öğrenim görmekte olduğu üniversite değişkenine göre yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir [$F(8-740)=1.384, p>.05$]. Siyasi okuryazarlık alt boyutunda [$F(8-740)=907, p>.05$] ve katılım alt boyutunda [$F(8-740)=743, p>.05$] anlamlı bir farklılık

görülmemekteyken protesto ve sorumluluk alt boyutunda anlamlı bir farklılık görülmektedir [$F(8-740)=1.816$, $p<.05$]. Protesto ve sorumluluk alt boyutunda anlamlı farklılığın kaynağı test etmek için Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmıştır. Test sonucunda protesto ve sorumluluk alt boyutunda Afyon Kocatepe Üniversitesi puan (x) 4.04 tespit edilmişken Ege Üniversitesi puan (x) 3.69 tespit edilmiştir. Bu bulgulardan hareketle anlamlı farklılık Afyon Kocatepe Üniversitesi – Ege Üniversitesi arasında olup anlamlı farklılığın yönü Afyon Kocatepe Üniversitesi lehine olduğu söylenebilir.

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aktif Vatandaşlık Öz Yeterlilikleri ve Alt Boyutlarına İlişkin Sivil Toplum Kuruluşlarına Üyelik Durumu Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar t- Testi Sonuçları

	STK Üyelik Durumu	n	X	Ss	Sd	t	p
Aktif Vatandaşlık Öz Yeterlilikleri	Evet	150	3.95	.618	747	3.571	.000
	Hayır	599	3.75	.621			
Siyasi Okuryazarlık	Evet	150	3.73	.844	747	1.372	.170
	Hayır	599	3.62	.838			
Katılım	Evet	150	4.00	.752	747	4.404	.000
	Hayır	599	3.69	.771			
Protesto ve Sorumluluk	Evet	150	4.02	.691	747	2.906	.004
	Hayır	599	3.84	.705			

Tablo 4 incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterlilik puanlarının sivil toplum kuruluşlarına üyelik durumu değişkenine göre yapılan bağımsız gruplar t-testi sonucunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir [$t(747)=3.571$, $p<.05$]. Herhangi bir STK üyeliği bulunan öğretmen adaylarının puan (x) 3.95 tespit edilmişken STK üyeliği bulunmayan öğretmen adaylarının ise puan (x) 3.75 tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgular doğrultusunda herhangi bir STK üyeliği bulunan öğretmen adaylarının puan ortalaması, STK üyeliği bulunmayan öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu görülmekte ve anlamlı farklılaşmanın yönü STK üyeliği bulunan öğretmen adaylarının lehine olduğunu göstermektedir. Öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterlilikleri, siyasi okuryazarlık alt boyutunda [$t(747)=1.372$, $p>.05$] anlamlı bir farklılık göstermezken katılım alt boyutunda ve [$t(747)=4.404$, $p<.05$] protesto ve sorumluluk alt boyutunda [$t(747)=2.906$, $p<.05$] anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aktif Vatandaşlık Öz Yeterlilikleri ve Alt Boyutlarına İlişkin Siyasi Gündemi Takip Etme Durumu Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonuçları

	Siyasi Gündemi Takip Durumu	n	X	Ss	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Aktif Vatandaşlık Öz Yeterlilikleri	Hiç	44	3.31	.876	Gruplar Arası	30.657	3	10.219	29.056	.000	1-
	Ara Sıra	364	3.67	.574	Gruplar İçi	262.013	745	.352			2,3,4
	Çoğunlukla	269	3.94	.526	Toplam	292.670	748				2-
	Tamamen	72	4.15	.701							1,3,4
	Toplam	749	3.79	.625							4-
Siyasi Okuryazarlık	Hiç	44	2.55	1.25	Gruplar Arası	149.808	3	49.396	98.350	.000	1-
	Ara Sıra	364	3.39	.719	Gruplar İçi	378.625	745	.508			2,3,4
	Çoğunlukla	269	3.96	.577	Toplam	528.073	748				2-
	Tamamen	72	4.45	.685							1,3,4
	Toplam	749	3.64	.840							4-
Katılım	Hiç	44	3.55	1.41	Gruplar Arası	8.303	3	2.768	4.646	.003	1-4
	Ara Sıra	364	3.68	.778	Gruplar İçi	443.838	745	.596			2-4
	Çoğunlukla	269	3.83	.688	Toplam	452.140	748				4-1
	Tamamen	72	3.97	.840							4-2
	Toplam	749	3.75	.777							
Protesto ve Sorumluluk	Hiç	44	3.52	.931	Gruplar Arası	16.470	3	5.490	11.481	.000	(1-3,4)
	Ara Sıra	364	3.78	.670	Gruplar İçi	356.250	745	.478			(2-3,4)
	Çoğunlukla	269	3.99	.638	Toplam	372.720	748				(3-1,2)
	Tamamen	72	4.12	.807							(4-1,2)
	Toplam	749	3.87	.705							

1: Hiç, 2: Ara Sıra, 3: Çoğunlukla, 4: Tamamen

Tablo 5 incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterlilik puanlarına ilişkin siyasi gündemi takip etme durumu değişkenine göre yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda düzeyinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir [$F(3-745)=29.056, p<.05$]. Anlamlı farklılığın kaynağı test etmek için Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmıştır. Tukey testine göre farklılık hiç takip etmeyen öğretmen adayları (x) 3.31 ara sıra takip eden öğretmen adayları (x) 3.67 çoğunlukla takip eden öğretmen adayları (x) 3.94 ve tamamen takip eden öğretmen adayları (x) 4.15 arasındadır. Bir başka deyişle her bir kategorinin diğer kategorilerle anlamlı farklılaştığı tespit edilmiştir. Ayrıca tablo 5'e göre öğretmen adaylarının siyasi gündemi takip etme durumu değişkenine göre siyasi okuryazarlık alt boyutu, [$F(3-745)=98,350, p<.05$] katılım alt boyutu [$F(3-745)=4.646, p<.05$] ve protesto ve sorumluluk alt boyutunda [$F(3-745)=11.481, p<.05$] anlamlı bir farklılık tespit edildiği görülmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlıklarının ne düzeyde olduğu ve aktif vatandaşlık öz yeterliliklerinin cinsiyet, öğrenim görmekte olduğu üniversite, sivil toplum kuruluşlarına üyelik durumu ve siyasi gündemi takip etme durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılığın olup olmadığı incelenmiştir. Öğretmen adaylarının genel olarak aktif vatandaşlık öz yeterlilik düzeyleri yüksek seviyede olduğunun sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterliliklerinin düzeyleri alt boyutlar bakımından incelendiğinde siyasi okuryazarlık alt boyutunda orta düzeyde olduğu bulunurken katılım alt boyutunda yüksek düzeydedir. Son olarak protesto ve sorumluluk alt boyutunda ise öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterlilikleri yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada iki alt boyut arasında öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterlilikleri yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada protesto ve sorumluluk alt boyutu katılım alt boyutuna kıyasla daha yüksek seviyededir.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterliliklerinin cinsiyet değişkenine göre erkek öğretmen adaylarının lehinde anlamlı düzeyde bir farklılaşmaya rastlanılmıştır. Öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterlilikleri cinsiyet değişkenine göre siyasi okuryazarlık alt boyutunda erkek öğretmen adaylarının lehine anlamlı bir farklılık olduğunun sonucuna ulaşılırken katılım alt boyutunda ve protesto ve sorumluluk alt boyutunda anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Araştırmadan elde edilen bu sonuç ile Fidan Mızrak (2019), Tutkun (2013) ve Kartal (2013) 'ın yapmış olduğu çalışmalarla paralellik göstermekteyken Geçgel (2019), Yazgan (2013) ve Kaya (2013) 'nın yapmış olduğu çalışmalarla farklılık göstermektedir. Toplumda siyasi katılma, cinsler arasındaki rol farklılaşmasında hukuki açıdan herhangi bir eşitsizlik bulunmasa da sosyolojik açıdan kadınların erkeklere nazaran toplum içerisinde daha az aktif rol oynadığı söylenebilir (Dursun, 2012).

Bu bağlamda kadın öğretmen adaylarının aile içerisinde daha ataerkil bir yapıda yetiştirildiği ve toplumda siyasi ve sosyal eylemlerin erkeklere bir uğraş alanı düşünüldüğünde kadın öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterliliklerinin, erkek öğretmen adaylarına göre daha düşük olması bu nedene bağlanabilir.

Araştırmanın başka bir değişkeni olan öğrenim görülen üniversite değişkenine göre Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterlilikleri incelenmiştir. Bu değişkende öğretmen adaylarının genel olarak aktif vatandaşlık öz yeterliliklerinde anlamlı farklılığın elde edilmediğinin sonucuna ulaşılırken siyasi okuryazarlık ve katılım alt boyutunda da anlamlı bir farklılık elde edilmemiştir. Protesto ve sorumluluk alt boyutunda anlamlı bir farklılık elde edilirken bu anlamlı farklılık AKÜ – EÜ arasında olup farklılığın yönünün AKÜ lehine olduğunun sonucuna ulaşılmıştır. Üniversitelerin, bilimsel ve teknolojik gelişmeler ışığında dünyayla eş zamanlı olarak toplumsal kalkınmayı gerçekleştirmek, bilgi üretimi, meslek üretimi ve bunların yanında sürekli değişim halinde bulunan dünyanın gereksinimleri doğrultusunda sosyal sorumluluk sahibi bireylerin topluma kazandırma görevi vardır. Aktif vatandaşlık, Avrupa düzeyinde eğitim sistemlerinin temel çatısında yer alması amacıyla “Eğitim ve Öğretimde Avrupa İşbirliği için Stratejik Çerçeve” başlıklı AB konseyi sonuç belgesinde yer bulmuştur. Aktif vatandaşlığın Avrupa’da öğretim programları içerisinde desteklemek amacıyla toplumda aktif katılımı sağlamak, politik okuryazarlık, eleştirel ve analitik düşünme becerilerini geliştirmek vatandaşlık eğitiminin temel hedefleri haline getirilmiştir. Uluslararası alanda yaşanan bu gelişmeler karşısında 2001 yılında Türkiye’nin Bologna sürecine katılmasıyla birlikte YÖK tarafından 2006-2007 öğretim yılından itibaren eğitim fakültelerinin ders programında “Topluma Hizmet Uygulamaları” dersi eklenmesi atılan adımlardan biridir (Altan Arslan, 2014). Ayrıca aktif vatandaşlığın, 2018 yılında yenilenecek tüm ilköğretim öğretim programlarında ve Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında da bulunan Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi temelli hazırlanan Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde belirlenen 8 anahtar yetkinlikten birisi olan “Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler” bölümünde kendini gösterdiği düşünülebilir. Araştırma kapsamında öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterliliklerinin üniversitelere göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermemektedir. Fakat aktif vatandaşlık bağlamında Sosyal Bilgiler öğretmenliği lisans ders programı düşünüldüğünde Vatandaşlık Bilgisi, İnsan Hakları ve Demokrasi, Temel Hukuk, Sosyal Proje Geliştirme, Topluma Hizmet Uygulamaları ve üniversitelerin çeşitli vatandaşlık temalı seçmeli dersleri mevcuttur. Bu derslerin işleniş, bölümde görev yapan öğretim elemanlarının tutumu, kampüs içi sosyal ve siyasi faaliyetler, üniversitenin yönetim tarzı ve üniversitenin bulunduğu şehrin mevcut sosyal yapısı gibi bazı sosyal ve akademik etkenler Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterliliklerini etkilediği düşünülebilir.

Araştırmanın bir diğer değişkeni olan STK üyelik durumuna göre Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterlilikleri incelenmiştir. Genel olarak aktif öz yeterliliklerinde katılım alt boyutunda ve protesto ve sorumluluk alt boyutunda STK üyeliği bulunan öğretmen adaylarının lehine anlamlı bir farklılık olduğunun sonucuna ulaşılırken siyasi okuryazarlık alt boyutunda anlamlı bir farklılığın olmadığına sonuca ulaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen bu sonuç ile Geçgel, (2019)'in çalışmasıyla örtüşürken Namlı Altıntaş ve Kozaner (2016), ve Fidan Mızrak (2019)'un yapmış olduğu çalışmalarla çelişmektedir. Aktif vatandaşlıkta önceleri devlet tarafından karşılanan bazı gereksinimlerin toplumun her kesiminin birbirinin desteği ile sağlanmasıyla toplumda sağlam bağların oluşturulması, yardımlaşma ve dayanışmanın önemi ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda STK'ların yeri yadsınamaz olup vatandaşların birbirine ve devletine karşı yükümlülükleri mevcuttur. STK'lar aracılığıyla toplum ve ülke yararına fayda sağlayabilecek birçok projeler ve kampanyalar düzenlenebilmektedir (Töre,2017). Toplumumuzun yardımseverliğinin, dayanışmasının tüm dünyada örnek teşkil ettiği bir yüzyılda Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının STK üyelik durumu, gerek geleceğin vatandaşlarını yetiştirecek öğretmen adayları vizyonuna gerekse de içinde bulunduğu toplumun değerleri bakımından düşündürücü noktada olduğu söylenebilir.

Araştırmanın son değişkeni olarak Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterlilikleri siyasi gündemi takip etme durumuna göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterlilikleri siyasi gündemi takip etme durumuna anlamlı düzeyde farklılık gösterdiğinin sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adayları, siyasi gündemi takip etme durumu için hiç, ara sıra, çoğunlukla ve tamamen kategorileri aralarında tercih yapmışlardır. Her bir kategori arasında anlamlı farklılık meydana gelmiş olup farklılığın yönü sık aralıklarla siyasi gündemi eden öğretmen adaylarından, az sıklıklarla siyasi gündemi takip etmeyen öğretmen adaylarının lehine doğru olduğunun sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca siyasi okuryazarlık, katılım ve protesto ve sorumluluk alt boyutlarında da anlamlı düzeyde farklılık gösterdiğinin sonucuna ulaşılmıştır. Geçgel'in (2019) çalışmasının sonucu ile araştırmadan elde edilen bulgu tam olarak birbiri ile örtüşmektedir. Günümüzde insanlar siyasi gündemi yazılı ve sözlü iletişim araçları ile takip etmektedir. Yazılı ve sözlü iletişim araçları toplum içerisinde oluşan olaylar ve gelişmeler hakkında bilgi akışı sağlamakla kalmaz aynı zamanda belirli değerler, tutumları benimsetme işlevi mevcuttur. Böylece bireyler yönlendirilmektedir. Bireyler siyasi gündemi takip etmede kendi ve çabasında inisiyatifinde olduğu için her bireyin aktarılan içeriklerden etkilenmesi farklı derecelerdeyken genellikle kendi inanç, değer ve tutumları üzerinden tercih edilmektedir. Yazılı ve sözlü iletişim araçlarının bireylerin tutum ve davranışlarını değiştirmekten ziyade mevcut tutum ve davranışlarının güçlendirme yönünde etkili olduğu belirlenmiştir (Dursun, 2012). Bu bağlamda siyasi gündemi takip ederken güvenilir kaynaklardan gerçekçi ve bilinçli seçimler yapıldığında bireyler,

düzgün düşünme biçimleri kazanarak toplumda içerisinde daha güçlü aktif vatandaşlık öz yeterliliklerine sahip olabilir.

Öneriler

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterlilikleri, genel olarak yüksek seviyede olmasına rağmen siyasi okuryazarlık boyutunda orta düzeydedir. Türk Milli Eğitiminin genel amaçları ve Sosyal Bilgiler Eğitiminin özel amaçları düşünüldüğünde gerek birer vatandaş olarak gerekse de gelecek kuşakların vatandaşlarını yetiştirecek öğretmen adayları için siyasi okuryazarlık becerisinin yeri yadsınamazdır. Bu bağlamda lisans eğitimi siyasi okuryazarlık becerisini geliştirilebilecek uygulamalı dersler açılabilir ve okul dışı faaliyetlerle desteklenebilir.

Sosyal Bilgiler öğretmen adayları, toplum yararına düzenlenen gönüllü etkinliklere teşvik edilebilir. Ayrıca kadın öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterlilikleri, erkek öğretmen adaylarına göre daha düşük seviyededir. Bunun için kadın öğretmen adaylarının girişimcilik ve katılım becerisi artırabilecek etkinlikler düzenlenebilir.

Günümüz Dünyasında siyasi gündemi takip etme durumu büyük oranda medya araçları ile sağlanmaktadır. Siyasi gündem, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterliliklerini etkileyen bir başka faktördür. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler Eğitimi lisans programları içerisinde Medya Okuryazarlığı dersinin daha işlevsel düzeyde verilmesi önerilir.

Öğrenmede bireyin doğrudan doğruya gerçekleştirdiği yaşantılarda en üst seviyede verim alınırken aktif vatandaşlıkta ise temel unsur toplum yararına katılımdır. Bu bağlamda aktif vatandaşlık ile kalıcı öğrenmenin yapıtaşları birbirine benzerdir diyebiliriz. Bu noktadan hareketle Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık öz yeterliliklerini geliştirebileceği düşünülen vatandaşlıkla ilgili birçok etkinlik, kulüp, proje çalışmalarında yer alması önerilebilir.

Bu araştırma öğretmen adayları ile gerçekleştirilmiştir. Farklı bir örneklem grubu ile de çalışılması önerilebilir. Ayrıca araştırmada cinsiyet, sivil toplum kuruluşlarına üyelik durumu, siyasi gündemi takip etme durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Söz konusu bu değişkenler veya farklı değişkenler ile nitel veya karma yöntem kullanılarak araştırmalar yapılması önerilebilir.

Kaynaklar

Altan Arslan, Ş. (2014). Aktif vatandaş hedefinde üniversite- kamu iş birliği: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) il müdürlükleri örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(3), 47-77.

Arslan, H., Dil, K. Çetin, E. ve Yazıcı, S. (2017). Aktif yurttaşlık öz- yeterlilik ölçeği: bir geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *International Journal of Human Sciences*. 14(3). 2798-2809.

Audigier, F. (2000). Basic concepts and core competencies for education for democratic citizenship. Strasbourg: Council of Europe.

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Pegem Akademi
- Dauenhauer, P. B. (2001). *Kırılğan bir dünyada yurttaşlık*, (Özdil, A. Kaynak, F. Çev.), Adana: Çukurova Basımevi.
- Dursun, D. (2012). Siyaset ve birey: Siyasal katılma. Dursun, D. Altunoğlu, M. (Ed.), *Siyaset Bilimi içinde* (90-119). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- European Commission's volonteurope (2018). Active citizens for the common good: The active citizenship footprint. London: European Commission's Erişim Adresi: https://www.ehrenamtskongress.de/fileadmin/user_upload/x_Ehrenamtskongress/2018/Dokumentation/F_01_ACTIVE_CITIZENSHIP_FOOTPRINT_report.pdf Erişim Tarihi: 4 Kasım 2020
- Council of Europe. (2004). All-European Study on Education for Democratic Citizenship Policies. Council of Europe. Erişim Adresi: http://www.edchreturkey-eu.coe.int/Source/Resources/Pack/AllEuropeanStudyEDCPolicies_En.pdf Erişim Tarihi: 4 Kasım 2020
- Ersoy, F. A. (2016). Sosyal bilgiler dersi ve vatandaşlık eğitimi. Turan, R. ve Yıldırım, T. (Ed.), *Sosyal bilgilerin temelleri içinde* (143-163). Ankara: Anı Yayıncılık
- Fidan Mızrak, N. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin aktif vatandaşlık niteliklerine ilişkin düşüncelerinin analizi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: İstanbul
- Geçgel, G. (2019) *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aktif Yurttaşlık Öz Yeterlikleri ve Milli Değerlerin Öğretimine Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Niğde
- Gökdemir, A. ve Polat, B. (2019). 1924 ile 2005 yılları arasındaki sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan hukuk konularının incelenmesi. *Kesit Akademi Dergisi*, (5)20, 344-360
- Güven, S. (2011). Sosyal bilgilerde demokrasi, insan hakları ve vatandaşlık eğitimi modeller. Turan, R. Sünbül, M. Akdağ, H. (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar-II* içinde (36-56). Ankara: Pegem Akademi
- Güven, S. (2018). Sosyal bilgilerde demokrasi, insan hakları ve vatandaşlık eğitimi. Çalışkan, H. ve Kılcan, B. (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi*, içinde (97-98) İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Kara, C. Topkaya, Y. ve Şimşek, U. (2012). Aktif vatandaşlık eğitiminin sosyal bilgiler programındaki yeni. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 4(3), 147-159.

- Kartal, Y. O. (2013). *Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ile aktif vatandaşlık bağlamında toplum yaşamına katılma düzeyleri arasındaki ilişki*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Çanakkale.
- Kaya, B. (2013). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık algıları ile politik ilgi ve katılımları arasındaki ilişkinin incelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.
- Hair, J., Hult, M., Ringle, C., ve Sarstedt, M. (2016). *A primer on partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM)*, Sage Publications.
- Hoskins, B., Hombres, B., ve Campbell, J. (2008). Does formal education have an impact on active citizenship behaviour?. *European Educational Research Journal*, 7(3), 386-402.
- Hoskins, B. L., ve Mascherini, M. (2009). Measuring active citizenship through the development of a composite indicator. *Social Indicators Research*, 90(3), 459-488.
- Namlı Altıntaş, İ. ve Kozaner, Ç. (2016). Sınıf öğretmenliği ve sosyal bilgiler öğretmenliği adaylarının aktif vatandaşlık değerleri açısından karşılaştırılması, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (4)34, 505-518.
- Putnam, R. (2004). *Değişken Demokrasiler: Çağdaş toplumda sosyal sermayenin evrimi*. ABD Oxford University Press.
- Sağırılı, M. (2005). Bir konu alanı olarak vatandaşlık bilgisi, Temiz Töre, E. (Ed.), *Vatandaşlık bilgisi* (9-27). İstanbul: Lisan Yayıncılık.
- Özcan, H. (1985). *Ansiklopedik hukuk sözlüğü*, Ankara: Seçkin Kitapevi.
- Töre, N. (2017). Değişen dünyada vatandaşlık. *Journal of Judgments by the Court of Jurisdictional Disputes/Uyusmazlık Mahkemesi Dergisi*, 0 (10). 533-595
- Tutkun, T. (2013). *Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyi ile aktif vatandaşlık bileşenlerinden temsili demokrasiye, protesto ve sosyal değişime katılım düzeyi arasındaki ilişki*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Çanakkale
- TYÇ, (2015). Türkiye yeterlilikler çerçevesi. Erişim adresi: https://www.myk.gov.tr/images/articles/editor/130116/TYC_tebliğ_2.pdf Erişim tarihi: 27 Kasım 2019
- Ünsal, A. (Ed.). (1998). Yurttaşlık zor zanaat. Ünsal, A. (Ed.), *75 yılda tebaadan yurttaş'a doğru*, içinde (s. 1-36) İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Yazgan, D. A. (2013). *Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ile aktif vatandaşlığa ilişkin demokratik değer düzeyleri arasındaki ilişki*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Çanakkale.

Yiğit, E. Ö. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Gözünden Vatandaşlık ve Türk Vatandaşlığı. *İlköğretim Online*, 16(2), 406-427.

YÖK (2007). Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları Erişim Adresi: <https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/egitim-fakultesiogretmen-yetistirme-lisans-programlari.pdf> Erişim Tarihi: 9 Şubat 2020

Extended Summary

Examination of Social Studies Teacher Candidates Active Citizenship Self-Efficacy in Terms of Various Variables (Ege Region Example)

The concept of active citizenship was first used by the Lisbon Strategy Development Commission of the European Commission. It is defined by the commission as an information society and wide-ranging social cohesion. Citizens are asked to give importance to the concepts of democracy, equality, and belonging. He wants individuals to be active citizens in actions beneficial to society (Hoskins, Hombres, and Campbell, 2008). The word "Active" was added to the concept of citizenship, emphasizing the participation of citizens. In addition, the action of participation covers cultural and environmental actions at local, regional, national, and international levels, not just political considerations (Hoskins and Mascherini, 2009). But factors such as social inequality, excessive consumption, and long working hours that prevent a person from being active in society lead to social abstraction. An individual's low income level, corruption, and mismanagement can have negative effects on active citizenship by reducing social trust (European Commission's volonteurop, 2018). Active citizenship ensuring active participation in society, developing political literacy, critical and analytical thinking skills in order to support European education programs have become the main goals of citizenship education (Altan Arslan, 2014). It is assumed that the citizenship knowledge, skills, and values that individuals will acquire in the age range of 9 to 13 years will be used effectively throughout their life (Kara, Topkaya, Lightning, 2012). Citizenship education remains important in social studies course and the overall goal of the course is to educate effective, active citizens. To serve this purpose, the social studies course includes achievements that directly improve citizen qualifications (Ersoy, 2016). In this context, the place of active citizenship in the social studies curriculum competencies that will deliver these qualifications to students in a location that is undeniable, and social studies teacher candidates self-research to determine the competencies of active citizenship has been the starting point. In addition, there are eight key competencies determined by the Turkish Qualifications Framework, which constitute the main body of the curriculum that has been changed since 2018. Competencies are defined not only for educational programs, but also for each person to gain within the scope of lifelong learning. These eight key competencies are within national competencies in accordance with the European Qualifications Framework (AYC). "Social and

citizenship-related competencies", one of the eight competencies, adopts the decision of people to participate democratically in civil life, knowledge of political concepts, structures and active participation in civil life (Turkish Qualifications Framework, 2015). In this context, it is believed that the study of the citizenship status of social studies teacher candidates who are practitioners of the education system and whose main goal is to educate citizens with an interdisciplinary approach will contribute to the field.

In this study, it is aimed to detect Active Citizenship self-efficacy levels of social studies teacher candidates and to analyze various variables such as their gender, their membership status of non-governmental organizations, the universities that they study at and the aspect of following the political agenda.

For this purpose, answers to the following sub-problems were sought:

1. How are social studies teacher candidates ' active citizenship self-efficacy levels
2. Do Active Citizenship self-efficacy levels of social studies teacher candidates differ significantly depending on;
 - a) their gender
 - b) the university that they study at
 - c) their membership status of non-governmental organizations (NGOs) ,
 - d) the aspect of following the political agenda?

In the study, instant scanning model, which is among the quantitative research methods, was preferred. Instant screening surveys examine groups or individuals' interests, skills, abilities, attitudes, opinions, describes the features (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz and Demirel, 2018). Since it was unfeasible to reach the entire population of the research, the study group was established by determining 749 social studies teacher candidates that study at state universities in 2019-2020 academic year in Aegean region by conducting simple random sampling method. The "active civics self-efficacy scale" developed by Arslan, Dil, Cetin and Yazıcı, (2017) and the "Personal Data Form" developed by the researcher were used as data collection tools in the research. A normality test was performed on the data set to determine which of the parametric or nonparametric analysis methods are to be used to analyze the data before the results were detected in the study. It was taken into account that the skewness-kurtosis multiple numbers obtained from the normality test indicate a normal distribution with values between -1 and +1 (Hair, Hult, Ringle and Sarstedt 2016). In this direction, parametric tests and data analysis were carried out. For the data analysis procedures, it was decided to conduct independent groups t-test, which is used to analyze categorical variables that have two sub-groups in parametric data analysis techniques and one-way analysis of variance (ANOVA), which is used to analyze categorical variables that have more than two sub-groups. In addition, to

determine the level of active citizenship self-efficacy of social studies teacher candidates, expressions are coded from one to three and divided into three equal parts between the lowest score (1 point) and the highest score (5 points). These statements consist of scores from 1.00 to 2.33 for the " low "level, scores from 2.34 to 3.67 for the " medium"level, and scores from 3.68 to 5.00 for the " high " level.

In this study, it was examined that whether there is a significant difference or not in the Active Citizenship self-efficacy levels of social studies teacher candidates depending on the variables such as their gender, their membership status of non-governmental organizations, the universities that they study at and the aspect of following the political agenda. It has been concluded that teacher candidates generally have high levels of active citizenship self-efficacy. When the levels of active citizenship self-efficacy of teacher candidates are examined in terms of lower dimensions, political literacy has a moderate level, while participation has a high level. Finally, in the lower dimension of protest and responsibility, it was concluded that teacher candidates have a high level of active citizenship self-efficacy.

A significant level of differentiation was found in favor of male teacher candidates according to the gender variable of active citizenship self-efficacy of social studies teacher candidates. It was concluded that there was a significant difference in favor of male teacher candidates in the lower dimension of political literacy according to the gender variable while there was no significant difference in the lower dimension of participation and the lower dimension of protest and responsibility.

According to the University variable, which is another variable of the study, the active citizenship self-efficacy of social studies teacher candidates was examined. In this variable, no significant difference was achieved in the self-efficacy of active citizenship all across teacher candidates, and no significant difference was achieved in the sub-dimension of political literacy and participation. A significant difference in the lower dimension of protest and responsibility was obtained while this significant difference was between the battery and the direction of the difference was in favor of the battery.

Another variable of the study, the active citizenship self-efficacy of social studies teacher candidates according to NGO membership status, was examined. In general, it was concluded that there was a significant difference in the lower dimension of participation in active self-efficacy and the lower dimension of protest and responsibility in favor of teacher candidates who had NGO membership while it was concluded that there was no significant difference in the lower dimension of political literacy.

As the final variable of the study, it was examined whether social studies teacher candidates ' active citizenship self-efficacy differed significantly depending on their status of following the political

agenda. It has been concluded that the active citizenship self-efficacy of teacher candidates significantly differs from the state of pursuing the political agenda. Teacher candidates had choices ranging from never, occasionally, usually, and always in terms of the the aspect of pursuing the political agenda. A significant difference occurred between each category, and the direction of the difference was found to be in favor of teacher candidates who frequently followed the political agenda other than the teacher candidates who did not follow the political agenda with high frequency. It has also been concluded that there are significant differences in lower dimensions of political literacy, participation, and protest and responsibility.